

بکارگیری تسهیلات اعتباری بانک توسعه اسلامی به منظور کاهش فقر و توسعه اقتصادی پایدار

مریم موحدی نیا کارشناس فنی دفتر بررسیهای اقتصادی، تعرفه و خصوصی سازی شرکت مدیریت منابع آب ایران
مجتبی نوری رییس گروه تحقیقات کاربردی شرکت مدیریت منابع آب ایران
پست الکترونیکی: maryammovahed@yahoo.com

چکیده

برنامه ریزی و انجام اقدامات لازم برای استفاده از تسهیلات و امکانات موجود در موسسات فنی و اعتباری بین المللی با توجه به شرایط حاضر در ایران، امری غیر قابل اجتناب و ضروری می باشد. در این متن سیاستی بر آن شده است تا در ابتدا گروه بانک توسعه اسلامی و ظرفیتهای موجود معرفی اجمالی گردد و پس از آن ضمن معرفی مختصر یک پروژه آماده برای استفاده از تسهیلات بانک به ارایه راهکارها و پیشنهادات پرداخته شود.

کلید واژه ها: بانک توسعه اسلامی، موسسات بین المللی، بانکهای توسعه ای، IDB

۱- مقدمه

بانک توسعه اسلامی^۱ یکی از مؤسسات مالی توسعه ای بین المللی و از نهادهای تخصصی سازمان کنفرانس اسلامی^۲ می باشد که با هدف پیشبرد توسعه اقتصادی و پیشرفت اجتماعی کشورهای عضو و جوامع مسلمان کشورهای غیر عضو در سراسر جهان براساس اصول و موازین دین اسلام در سال ۱۹۷۵م. در جده عربستان تأسیس گردید. این بانک فعالترین سازمان بین المللی اسلامی است که حتی فعالیت های سازمان کنفرانس اسلامی را به عنوان نهاد مادر تحت الشعاع خود قرار داده است.

بانک توسعه اسلامی از لحاظ ساختار اداری، دارای دو بخش اصلی شامل هیأت عامل^۳ و هیأت مدیره اجرایی^۴ می باشد. بخش اول به منظور تصویب عملکرد، صورتحسابهای مالی بانک و ترسیم خط مشی آتی آن تشکیل جلسه می دهد و بخش دوم تصویب عملیات و پروژه ها و هدایت امور اجرایی بانک را برعهده

1 Islamic Development Bank (IDB)

2 Organization of Islamic Cooperation(OIC)

3 Board of Governor

4 Board of Executive Directors

دارد و در تأمین اعتبار برخی از پروژه های مهم اقتصادی و اجتماعی در ایران نقش داشته است. سال مالی بانک هجری قمری بوده و زبان رسمی عربی است اما زبانهای انگلیسی و فرانسه نیز مورد استفاده قرار می گیرد. کشور جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۹۸۹م. به عضویت بانک در آمده و از سهامداران اصلی و بزرگ این بانک به شمار می آید. از آنجا که در کشور ایران اولویتها و پروژه های بسیاری برای بکارگیری این امکانات و بهره گیری از آنها وجود دارد، بهتر است با توجه به شرایط حال حاضر کشور، در این زمینه بیشتر بستر سازی شده و به استفاده مناسب از آنها پرداخته شود.

۲- معرفی ظرفیتهای موجود در گروه بانک توسعه اسلامی^۵

گروه بانک توسعه اسلامی شامل ۵ موسسه اصلی به شرح بندهای زیر می باشد که توضیحات مربوط به هر یک در زیر آن آورده شده است.

• بانک توسعه اسلامی^۶

وظایف اصلی بانک شامل ارایه کمکهای مالی برای افزایش منابع مالی و کاهش فقر از طریق اعطای وام به منظور فعال کردن پروژه های مهم و استراتژیک و ارایه کمکهای مالی و فنی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورهای عضو است. مساعدت در توسعه تجارت خارجی کشورهای عضو، ارایه کمکهای فنی به کشورهای عضو و بالابردن میزان تسهیلات برای فعالیتهای توسعه ای در کشورهای مسلمان از دیگر وظایف این بانک و مطابق با احکام شریعت اسلام است. این بانک برای تجهیز منابع از روش مشارکت استفاده می کند؛ یعنی کشورهای اسلامی با پرداخت حق عضویت، منابع بانک را تأمین می کنند و در واقع سهامداران بانک محسوب می شوند. این بانک برای تخصیص منابع و حمایت مالی از طرح ها و پروژه های عمرانی کشورهای عضو از ابزارهای مالی نظیر وام بدون بهره، مرابحه، اجاره به شرط تملیک، مشارکت، استصناع و اعطای خط اعتباری استفاده می نماید.

• موسسه آموزش و تحقیقات اسلامی^۷

این موسسه در جایگاه بازوی آموزشی و تحقیقاتی بانک توسعه اسلامی، با توجه به نیاز به تمرکز تحقیقات پراکنده در زمینه های اقتصاد و مالیه اسلامی و گسترش آنها با رویکرد کاربردی، در سال ۱۹۸۱م. تاسیس گردید. مهمترین اهداف و وظایف این موسسه فقرزدایی، اجرای پروژه های تحقیقاتی در زمینه اقتصاد و بانکداری اسلامی، ارایه خدمات مشاوره ای در همین زمینه و برگزاری کنفرانس ها، سمینارها، کارگاههای آموزشی و پژوهشی در زمینه موضوعات مرتبط با اقتصاد و بانکداری اسلامی با موسسات علمی پژوهشی می باشد.

• شرکت اسلامی بیمه سرمایه گذاری و اعتبار صادراتی^۸

5 Islamic Development Bank Group (IDB Group)

8 Islamic Development Bank (IDB)

7 The Islamic Research and Training Institute (IRTI)

8 The Islamic Corporation for Insurance of Investment and Export (ICIEC)

اولین اجلاس « هم اندیشی با متخصصان علوم آب و محیط زیست » وزارت نیرو، ۱۰ اسفند ۹۶

سال تاسیس این شرکت ۱۹۹۴ م. بوده و مرکز آن در جده می باشد. هدف آن حمایت از مبادلات تجاری و سرمایه گذاری بین کشورهای اسلامی است که از طریق دو روش زیر قابل دستیابی است؛

- بیمه یا بیمه اتکایی تضمین صادرات در مقابل خطرات تجاری و غیر تجاری به منظور پوشش عدم پرداخت وارد کننده ناشی از ریسکهای تجاری (خریدار) یا غیر تجاری (کشور).
- بیمه یا بیمه اتکایی سرمایه گذاری در کشورهای عضو در مقابل خطرات سیاسی، موانع انتقال ارز، جنگ و ناآرامی های اجتماعی.

این شرکت محموله های صادراتی را در مواردی شامل ورشکستگی خریدار، ناتوانی خریدار از پرداخت، غصب اموال از سوی دولت خریدار، جنگ یا ناآرامی داخلی در کشور خریدار و سایر موارد مشابه پوشش می دهد.

این شرکت همچنین برنامه کمک فنی در زمینه سرمایه گذاری^۹ را که در سال ۲۰۰۵ پایه گذاری گردید را مدیریت می کند. هدف از این برنامه گسترش و بهبود پتانسیل توسعه کشورهای عضو از طریق یک برنامه جامع و یکپارچه ارتقاء سرمایه گذاری خارجی و کمک فنی می باشد و به کشورهای عضو در زمینه شناسایی فرصتهای سرمایه گذاری و چگونگی بهبود شرایط به منظور جذب سرمایه، ارایه مشاوره می کند.

• شرکت اسلامی توسعه بخش خصوصی^{۱۰}

سال تاسیس این شرکت ۱۹۹۹ م. بوده است و هدف اصلی آن شناسایی فرصتهای بخش خصوصی است تا بتواند محرک اصلی برای رشد و بهبود شرایط باشند. تشویق توسعه بازارهای سرمایه ای و مالی اسلامی، پشتیبانی منابع مالی بیشتر برای بخش خصوصی در کشورهای عضو و ارایه حیطه گسترده ای از محصولات و خدمات مالی سود آور (شامل تامین مالی مستقیم، شراکتی و ساختاری، خطوط اعتباری، خدمات مشاوره ای، مدیریت اموال) از دیگر اهداف و وظایف این مجموعه می باشد.

• شرکت اسلامی بین المللی بازرگانی^{۱۱}

این شرکت با اعتقاد بر نقش مهم بخش خصوصی در توسعه اقتصاد، در سال ۲۰۰۸ م. تاسیس گردید و با تمرکز بر تامین منابع مالی کوتاه مدت تجاری برای بخش خصوصی از طریق روشهای مشوق، تلاش کرد تا بتواند حجم تجارت کشورهای عضو بانک توسعه اسلامی را افزایش داده و در توسعه اقتصادی کشورهای عضو تاثیر گذار باشد. این شرکت به دو طریق اعطای تسهیلات بصورت مستقیم و اعطای خط اعتباری به بانک ها و موسسات مالی کشورهای عضو به تامین مالی تجاری کوتاه مدت می پردازد.

9 Investment Promotion Technical Assistance Program (ITAP)

10 The Islamic Corporation for the Development of the private Sector (ICD)

11 International Islamic Trade Finance Corporation (ITFC)

۳- شرح مسأله و ساز و کارهای عملی سیاست جلب سرمایه خارجی

فرآیند اخذ تسهیلات پروژه ای که عمدتاً به منظور تامین نیازهای ارزی پروژه های تولیدی، عمرانی و زیر بنایی اولویت دار بخش دولتی، می باشند، بر اساس برنامه همکاری تعیین شده سه ساله کشورمان با بانک توسعه اسلامی، اعطا می گردد. بانک توسعه اسلامی با اعزام هیأتی جهت تعیین پروژه های الویت دار دولتی کشور، ضمن برگزاری جلساتی با وزارتخانه های مختلف و نهادهای دولتی و معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی، سند سه یا چهار ساله همکاری بانک با کشورمان را تنظیم می نماید که این سند به عنوان ملاک عمل جهت تامین مالی پروژه های الویت دار کشور در طی مدت زمان برنامه، قرار می گیرد و پس از آن به منظور اخذ و ارایه مجوزهای قانونی لازم (شامل مصوبه شورای اقتصاد و تاییدیه معاونت برنامه ریزی ریاست جمهوری مبنی بر پیش بینی بازپرداخت اقساط اعتبار درخواستی در بودجه سنواتی دستگاه مربوطه)، اقدامات مقتضی صورت می گیرد.

در همین ارتباط پروژه اجرای طرح شبکه آبیاری و زهکشی قره سو - زرینگل با رویکرد مدیریت یکپارچه منابع آب از سال ۱۳۸۵ به منظور عملیاتی کردن آن با استفاده از تسهیلات بانک توسعه اسلامی مورد پیگیری قرار گرفت و نهایتاً در برنامه همکاری مشترک سه ساله با بانک قرار گرفت، اما تا کنون محقق نشده است. پروژه شبکه آبیاری و زهکشی قره سو - زرینگل یکی از بزرگترین پروژه های شبکه آبیاری و زهکشی استان گلستان است که با هدف بهبود و توسعه اراضی کشاورزی، بالا بردن راندمان انتقال و توزیع آب، بهره وری بهینه از آب موجود، پیاده سازی الگوی کشت مناسب، توسعه صنعت توریسم و گردشگری، پرورش ماهی و ایجاد اشتغال پایدار اجرا می شود. با اجرای این طرح مهم علاوه بر رفع مشکل کم آبی بخش عمده ای از اراضی زراعی استان و جلوگیری از هدر رفت منابع آب در بخش کشاورزی، موجب افزایش تولید محصولات استراتژیک و ایجاد اشتغال پایدار در این بخش خواهد شد.

۴- ارایه پیشنهادات و راه حل های سیاستی

مطابق با برنامه ارایه شده توسط مقام عالی وزارت، جناب آقای دکتر اردکانیان برای تصدی وزارت نیرو در دولت دوازدهم، و تاکید ایشان بر استقرار مدیریت بهم پیوسته منابع آب و جذب سرمایه، فناوری و دانش تجربیات بین المللی در زمینه توسعه صنعت آب و برق، موارد زیر پیشنهاد می گردد؛

- ایجاد و راه اندازی دفتر مستقل همکاری های فنی و اعتباری بین المللی در شرکت مدیریت منابع آب ایران با هدف شناسایی فرصتهای مستعد سرمایه گذاری و یا فرصتهای جذب سرمایه و همچنین شناسایی سایر ظرفیت ها و امکانات بین المللی مشابه بانک توسعه اسلامی با توجه به ظرفیتهای و امکانات موثر تعریف شده گروه بانک توسعه اسلامی.
- بکارگیری کارشناسان و متخصصین کارآمد و دارای تجربه در امور بین الملل و در صورت لزوم فراهم نمودن شرایط آموزش کارشناسان و ارتقاء سطح دانش فنی و بین المللی ایشان.

- ارزیابی پروژه های قابل ارایه برای استفاده از تسهیلات بانک توسعه اسلامی قبل از معرفی به بانک با تمرکز بر اولویت اجرای پروژه و تحلیل نتایج موثر ناشی از اجرای آن، آماده بودن مجوزهای لازم اولیه، آمادگی شرکت آب منطقه ای متقاضی به لحاظ ظرفیت کارشناسی، فنی و منابع مالی و در نظر گرفتن تاثیر اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی ناشی از اجرای پروژه در منطقه.
- حل کردن مشکلات مرتبط با پروژه های قبلی کشور که در حال اجرا با استفاده از تسهیلات بانک توسعه اسلامی می باشند و تا کنون بنا به دلایل مختلف دچار تاخیر در اجرا شده و در نتیجه ظرفیت استفاده از منابع مالی و تسهیلات این بانک را برای سایر پروژه های آتی ایران مسدود کرده اند و این امکانات موثر کماکان بلا استفاده باقی مانده اند.
- از آنجا که در سه سال اخیر دولت ایران، علیرغم سهامدار اصلی بودن، موفق به اخذ تسهیلات مصوب از سوی بانک توسعه اسلامی نشده است که علل وقوع این مهم نیز نیاز به آسیب شناسی و بررسی بیشتری دارد، پیشنهاد می گردد با توجه به آماده بودن مجوزهای لازم و همچنین برگزاری مناقصات اولیه، پیگیریهای مستمر توسط مسئولین ذیربط برای اخذ این تسهیلات و امکانات برای پروژه شبکه آبیاری و زهکشی قره سو- زرینگل عملیاتی گردد. بستر سازی و فراهم نمودن امکانات لازم برای عملیاتی نمودن چنین پروژه هایی در شرایط حاضر کشور، لازم و ضروری می باشد.

۵- مراجع

[1] Islamic Development Bank Group in Brief, 1434H (2013).

[2] <http://www.investiniran.ir/home-fa-html>

[3] 36 Years in the Service of Development, 1431H (2013).

[4] <http://www.isdb.org/irj/portal/anonymous>

[5] <http://www.mefa.ir/portal/home/>